

Министерство образования Республики Беларусь

Учреждение образования
«Белорусский государственный педагогический университет
имени Максима Танка»

Исторический факультет

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНОГО ЗНАНИЯ

Материалы II Международной студенческой
научно-теоретической конференции

Минск, 18 апреля 2017 г.

Минск
РИВШ
2017

УДК 378(061.3)
ББК 74.58
А43

Печатается по решению Совета исторического факультета
Белорусского государственного педагогического университета

Рекомендовано
Советом
(протокол № от 201 г.)

Редакционная коллегия:

кандидат исторических наук доцент *А. В. Касович* (отв. ред.);
кандидат исторических наук доцент *С. П. Шуляк*;
кандидат исторических наук доцент *А. А. Корзюк*;
кандидат исторических наук доцент *А. Ф. Великий*

Рецензенты:

доктор исторических наук профессор *Н. М. Забавский*;
доктор исторических наук профессор *А. М. Лютый*

Актуальные проблемы социально-гуманитарного зна-
А43 ния: материалы II Междунар. студ. науч.-теорет. конф.,
Минск, 18 апр. 2017 г. / редкол.: А. В. Касович (отв. ред.)
[и др.]. – Минск : РИВШ, 2017. – 430 с.
ISBN 978-985-586-021-2.

В сборнике представлены материалы исследований молодых уче-
ных республиканских, россий-ских, казахских и украинских высших
учебных заведений, учащихся учреждений общего среднего образова-
ния, посвященные актуальным проблемам исторических, педагогиче-
ских и социально-гуманитарных научных дисциплин.

Адресуется преподавателям, магистрантам и студентам вузов.

УДК 378(061.3)
ББК 74.58

ISBN 978-985-586-021-2

© Оформление. ГУО «Республиканский
институт высшей школы», 2017

ДРУКАРНЯ МІКАЛАЯ РАДЗІВІЛЛА ЧОРНАГА ў 1558–1570 ГГ.

*Л. П. Сідарэнка, 1 курс, гістарычны ф-т, БДПУ, Мінск
наук. кір. – М. М. Забаўскі, доктар гістарычных навук, прафесар, БДПУ*

XVI ст. Заходняю Еўропу ахапіў рэфармацыйны рух, накіраваны супраць каталіцкай царквы, і асабліва, супраць яе асноўных дагматаў. Ён пачаўся ў 1517 г. прамовы прафесара Вітэнбергскага ўніверсітэта Марціна Лютэра і скончыўся афармленнем пратэстантызму. Пратэстанцкі рух не абыйшоў і беларуска-літоўскія землі.

На тэрыторыі ВКЛ Рэфармацыя пачалася ў першай палове XVI ст. Яе пачынальнікам стаў канцлер, «не каранаваны кароль Вялікага Княства Літоўскага» – Мікалай Радзівіл Чорны. Лёс шматлікіх рэфарматараў нагадаў паход з чырвоным сцягам па занесенай снегам пустыні. Іх не паважалі і не разумелі. Шмат людзей не паважала Мікалая ў Вялікім Княстве: шляхта – за «залішнюю» міралюбнасць, сяляне – за праведзеную зямельную рэформу, у выніку якой зямлі ў іх стала менш.

Але горш за астатніх да Радзівіла ставіліся католікі. Яны не маглі прабачыць яму дэманстрацыйны пераход у кальвінізм. Ён фактычна не прызнаваў вярхоўнай улады папы рымскага над царквой, выступаў за набажэнства на роднай мове. У рэфармацыі ён бачыў перспектыву стварэння народнай царквы, незалежнай ні ад Рыма, ні ад Масквы, у якой на думку Радзівілла, злучыліся б у адну канфесію ліцвіны-католікі і ліцвіны-праваслаўныя. Над яго апекай Рэфармацыя ў ВКЛ набірае моц. Услед за Радзівілам у кальвінізм перайшлі буйныя магнаты: Валовічы, Глебавічы, Кішкі, Сапегі, Хадкевічы і інш.

Па ўсёй краіне пачалі ўтварацца кальвінісцкія зборы (храмы), адзін з якіх Радзівіл стварыў у сваім замку на тэрыторыі сярэдневечнага Брэста, дзе ён быў старастай.[2, 11 с.]

Каталіцкая шляхта заклікала Жыгімонта Аўгуста забараніць Рэфармацыю і адлучыць канцлера ад улады. Аднак манарх сам так захапіўся «новым хрысціянствам», што нават тайна наведваў кальвінісцкія набажэнствы. Захавалася легенда, згодна якой каралю спыніў ля збора каталіцкі манах і сказаў: «Продкі вашай высокасці ездзілі на малітву іншым шляхам», – паказаў пры гэтым у бок касцёла. І Жыгімонт вымушаны быў разварнуць каня [1, 7 с.]

Але спыніць буйную дзейнасць князя Радзівіла было цяжка нават вярхоўнаму сеньёру. Толькі час і народ не дазволілі радзівілаўскім ідэям авалодаць шырокімі масамі.

З Рэфармацыяй і з Брэстам звязаны яшчэ адзін напрамак дзейнасці Радзівіла, які прынес яму еўрапейскую славу. Тут, у 1558 г. ён адкрыў адну з першых друкарняў у Беларусі, пры тым за ўласныя сродкі, што можна разглядаць як мецэнатства, нават як духоўны подзвіг.[1, 7 с.]

Усё ў гэтым свеце мае цікавасць. Цікавасць Радзівіла складаецца ў тым, каб данесці ідэі рэфармацыі да большай колькасці людзей. І ён з поспехам выкарыстоўваў друкарны станок, значнасць якога немагчыма перабольшыць.

У Брэсце Мікалай Радзівіл быў старастай, інакш кажучы, правадыром мясцовай шляхты і кіраўніком муніцыпальнай адукацыі. Ён павінен быў садзейнічаць развіццю горада і росту дабрабыту яго жыхароў.

Якім быў Брэст пры Радзівіле, зараз цяжка ўявіць. Вядома толькі, што ён знаходзіўся ў тым месцы, дзе зараз размешчаны Цытадэль і прылеглыя да яе крэпасныя форты. Ёсць меркаванне, што на месцы Цытадэлі была рынкавая плошча, недалёка ад яе быў радзівілаўскі замак, які на некалькі год стаў штаб-кватэрай пратэстанцкага руху на тэрыторыі ВКЛ. Менавіта ў гэтым замку Мікалай заснаваў Брэстскую друкарню, дзе і надрукаваў свае знакамітыя пракламацыі.[2, 11 с.]

Адзін з першых твораў – «Размова паляка з ліцвінам». Хто быў яго аўтарам, дакладна не вядома. Некаторыя гісторыкі прыпісваюць аўтарства самаму Мікалаю Радзівілу. Ва ўсякім выпадку, у «Размове» вельмі выразна адлюстраваны погляды на ўнутрыпалітычную сітуацыю ў ВКЛ, яго адносіны з суседзямі. Ужо тады Польшча патрабавала заключыць унію с княствам, пры тым Літва, згодна з гэтым праектам, фактычна ўваходзіла ў склад Рэчы Паспалітай не як раўнапраўнае дзяржаўнае аб'яднанне, а як васальнае княства.

Мікалай Радзівіл быў супраць такога развіцця падзей, рознымі спосабамі даказваў права Літоўскай Русі на незалежнасць. «Адно Пана Бога прашу, абы нам не давалася ў сваёй зямлі ім (палякам) служыць, бо сапраўды да гэтага вялікія пачаткі», – піша ён у сваёй пракламацыі. Ізноў звяртаецца да Жыгімонта з прызывам «не чыніць насілле над вольнасцямі нашымі».

Шматлікія магнаты падтрымалі Мікалая Радзівіла і адкрыта выступілі супраць уніі з Кракава. Аднак вырашальную ролю ў тым, што яна ўсё ж была падпісана ў Любліне, адыграла пазіцыя шляхты, якая вельмі спадзявалася атрымаць тая ж самая прывілеі, якія мелі палякі. Пры гэтым, умовы заключэння уніі апынуліся значна мякчэй для ВКЛ у параўнанні з першапачатковым праектам дагавору.

У Брэстскай друкарні выйшла ў свет на польскай мове знакамітая Радзівілаўская (Брэстская) Біблія. На тытульным лісце гэтага фаліянту выгравіраваны герб Радзівілаў. На першай старонцы – прысвячэнне каралю Жыгімонту Аўгусту. Усе тэксты Старога і Новага Заветаў суправаджаюцца каментарамі, шматлікімі ілюстрацыямі. Аўтары каментараў не паказаны.

Брэстская Біблія была больш накіравана да забяспечаных людзей, чым да простых смяротных. 738 старонак, два гравіраваныя тытульны лісты, 14 гравюр, ілюстрацыі, застаўкі, віньетки. На адным з тытульных лістоў – гравюра «Адам і Ева пад яблыняй». З другой старонкі – гравюра ўкрыжаванага Хрыста, старазапаветны сюжэт «Грэхпадзенне» і «Скрыжалі Маісея».[1, 8 с.]

Радзівілаўская Біблія неаднаразова перавыдавалася ў Брэсце, Нясвіжы, Вільні, а так сама ў Расіі і Германіі. Усяго, па далжным гісторыкаў, выйшлі ў свет 40 кніг на польскай і лацінскай мовах.

На жаль, друкар Казімір Ваявудка неўзабаве трагічна загінуў у Мухаўцы. Вельмі сумным апынуўся лёс самой Брэстскай друкарні. У 1570 г., праз 5 год пасля смерці Мікалая Радзівіла Чорнага, яго сыны, зацятыя католікі, адвезлі ўсё абсталяванне ў Вільню і прадалі езуіцкаму калегіюму.

Юрый Радзівіл і яго старэйшы брат Мікалай Крыштаф набылі 500 экзэмпляраў Брэстскай Бібліі, і публічна спалілі іх на плошчы ў Вільне Тым самым яны прадеманстравалі свой выбар шляху ў канфесійным жыцці. Яны адмовіліся ад рэфарматарскіх поглядаў і вынікаў шматгадовай працы бацькі і сталі прапагандаваць контррэфармацыю.

У нашы часы ў кнігахавішчах Расіі і Літвы засталася не больш за дваццаць экзэмпляраў знакамітага фаліянту. З архіваў Мікалая Радзівіла Чорнага на тэрыторыі Беларусі застаўся толькі адзін экзэмпляр, які знаходзіцца ў цэнтральнай бібліятэцы акадэміі навук.

Літаратура

1. Павловский, Б. Фамильный след: [сведетля голова Радзивилла Чёрного] / М. Олейник // Вечерний Брест – 2011. – 09 ноябрь. – с. 7–8.

2. Май, С. Общество. Хроника: [про черную бороду, Брестскую Библию, пацифизм и спиритический сеанс] / О. Борщевский // Витебский курьер – 2016. – 29 май. – с. 10–11.

3. Мысліцелі і асветнікі Беларусі: энцыклапедычны даведнік. – Мінск: Беларуская энцыклапедыя, 1995. – С. 112–114.

БИБЛИОТЕКИ ГУБЕРНСКОГО МИНСКА В XIX–НАЧАЛЕ XX ВВ.

*К. С. Сильванович, 1 курс, исторический ф-т, БГПУ, Минск
науч. рук. – Н. М. Забавский, доктор исторических наук, профессор, БГПУ*

Существенное влияние на развитие библиотечного дела в Беларуси оказало её присоединение к Российской Империи в результате трех разделов Речи Посполитой (1772–1795). Были открыты новые школы, созданы народные училища с библиотеками, которые содержались на средства приказов общественного попечительства. Подбором и распространением книг занимались учителя, поэтому структура книжных фондов библиотек отражала мировоззрение, сформировавшееся под воздействием передовой общественной мысли России.

Наиболее интенсивно разрабатывались вопросы каталогизации и классификации книг, организации библиотечных фондов, большое внимание уделялось методике работы с читателями, изучению их интересов. Предметом исследования библиотечников становились культурная и общественная деятельность библиотек. [4, с. 183]

Городская публичная библиотека имени А. С. Пушкина. Вопрос о её устройстве обсуждался в городской думе Минска еще в 1890 году, но из-за отсутствия денег не был решен. Во время подготовки к празднованию 100-летней годовщины со дня рождения А. С. Пушкина прогрессивная общественность Минска выступила с предложением открыть в городе публичную библиотеку в честь великого поэта. Думская комиссия под председательством С. И. Трепки разработала устав.